

– індивідуальний підхід до навчання та надання індивідуальної підтримки дітям з ООП.

З метою інформативності та обізнаності про дітей з ООП щороку в нашому закладі проходять тематичні дні, зокрема:

– 21 березня – Міжнародний день людей з синдромом Дауна. На знак підтримки таких людей долучаємося до щоденної боротьби за гідне існування і майбутнє дітей, долаючи опір і нерозуміння з боку суспільства.

– 3 грудня – Міжнародний день інвалідів, який завжди проходить під гаслом «Можливості обмежені – здібності безмежні».

– 2 квітня – Всесвітній день поширення інформації про аутизм, який проходить під девізом «Одягни блакитне». На знак підтримки дітей з аутизмом ми одягаємо одяг блакитного кольору.

Під час проведення цих тематичних днів проводимо бесіди, заняття, обговорення, переглядаємо відеоматеріали, розглядаємо ілюстрації, створюємо колажі тощо.

Готуючись до освітнього процесу у співпраці з вихователями, продумували, що можемо запропонувати дітям в індивідуальній роботі, в освітньому процесі? Якими практичними посібниками доцільно користуватися? Тому підготували авторський посібник для роботи з дітьми з ООП.

Спочатку це був авторський відеофайл, аудіоказка «Казка про весну. Онуки баби весни» (<http://surl.li/fkqtb>). А далі ми вирішили використовувати повітряний пластилін, з якого було виготовлено героїв казки «Колосок». Діти охоче брали участь у театралізації української народної казки. Ось він переформатований у відеофайл (<http://surl.li/fjqci>).

А наступним злетом моїх фантазій були цифри з повітряного пластиліну, які допомагають запам'ятати порядкову та кількісну лічбу. Діти з ООП залюбки брали цей матеріал в руки, тактильно відчуючи їх на дотик та використовували їх у своїй пізнавальній діяльності (<http://surl.li/flcve>).

До вашої уваги хочу презентувати робочий зошит, який є авторським та створений для роботи дітей з ООП. У ньому зібрані різноманітні завдання, зміст яких передбачає цілеспрямований вплив на розвиток когнітивної сфери дітей дошкільного віку із затримкою мовленнєвого розвитку. Завдання в зошиті подано за чотирнадцятьма темами: «Дитячий садочок», «Золота осінь», «Домашні тварини», «Куточок природи», «В гості у казку», «Обережно небезпека», «До нас завітала зима», «Хто як зимує», «У світі професій», «Транспорт», «Весна іде красу несе», «Моя сім'я», «Чистота- запорука здоров'я», «Моя країна- Україна», що розміщуються зверху сторінки з невеликим малюнком-позначкою.

Робочий зошит створений з метою використання індивідуальної роботи під час інтегрованого навчання дітей, який передбачає системний підхід до формування в малят базових знань про навколишній світ.

Робота із зошитом сприяє:

- розвитку сенсорно-пізнавальної діяльності - підібраний яскравий матеріал і відповідні малюнки предметів та явищ навколишнього середовища, що виникає і функціонує в процесі життя;
- формуванню еталонного уявлення;
- розвитку наочно-образного та словесного логічного мислення;
- формуванню предметно- практичної діяльності;
- розвитку мовленнєвої діяльності.

Зошит призначено для спільної роботи дитини та дорослого.

Сподіваємося, що він стане у нагоді асистентам вихователів у їхній практичній діяльності у роботі з дітьми з ООП.

<http://surl.li/qxtmn>

Лілія РИБАК,

практичний психолог ЗДО №7 «Дюймовочка» м.Шепетівка, практичний психолог-методист

Підтримка батьків – важлива умова здійснення успішної інклюзії

Важлива роль у процесі соціального інтегрування дитини з особливими освітніми потребами відводиться сім'ї, яка в ідеалі виступає одним із основних факторів її «входження» в систему суспільних відносин. Тому психологічна зрілість батьків, їх ідеали, досвід соціального спілкування найчастіше мають вирішальне значення в розвитку дитини. Відомо, що кількість психічних (невротично й психосоматичних) розладів у сім'ях з дітьми, які мають обмежені можливості, вдвічі вище, ніж у родин, що не мають таких дітей. Батьки особливих дітей потребують фахової психологічної допомоги.

Традиційно проблеми сімей, які виховують дітей з особливими потребами, розглядають винятково через призму проблем малюка. Але при цьому втрачається

розуміння емоційного стану самих батьків. Саме в таких сім'ях спостерігаються зміни на соціальному, психологічному та соматичному рівнях. Наявні у дитини освітні труднощі призводять до змін у всій сімейній системі. Ці та інші фактори призводять до того, що самі батьки в багатьох випадках створюють перешкоди у реабілітації дітей з обмеженими можливостями. Часто вони недооцінюють необхідність лікування дитини, не визнають взагалі наявності проблеми у розвитку. Батьки відчують емоційне перевантаження і самі мають потребу в знаннях про проблеми здоров'я та розвитку своєї дитини. Все це ускладнює соціальну інтеграцію дитини, що має обмежені можливості, в середовищі її здорових однолітків.

Інклюзія має сприяти залученню батьків до вирішення цих проблем, а батьки, своєю чергою, навчатися співпраці задля максимально комфортного процесу виховання та навчання дитини. Чимало з них вважають, що вступ дитини до освітнього закладу є моментом, коли вони передають відповідальність за подальший розвиток дитини на заклад. Для деякого стає новиною, що саме вони, батьки, несуть відповідальність за розвиток та реабілітацію дитини, що це виключно їх право та обов'язок. Заклади освіти та медицини лише допомагають в цьому. Приймати рішення як, коли, де і в які терміни лікувати та навчати дитину – вирішувати батькам. Тому, слід приділяти багато уваги саме роботі з батьками, намагаючись налагодити з ними неформальні довірливі та конструктивні взаємини.

Особливості роботи з родинами, які виховують дитину з особливими потребами, висвітлювались Н.Грабовенко, В.Жмиром, І.Івановою, Д.Кизимовичем, А.Маллером, І.Ніжащою, Н.Писаренком, Т.Титаренко, Г.Цикото. Вивченням правового аспекту соціального захисту цієї категорії займалися Л.Дроздова, Т.Зарембо, П.Павленок, І.Пінчук, А.Савінов. Психологічну допомогу родині дитини з особливими потребами обґрунтували Є.Волкова, Н.Пезешкіан, Л.Пінчукова, С.Шаховська та ін. Наукові дослідження присвячені роботі з сім'єю (О.Безпалько, Л.Борщевська, Н.Грабовенко, А.Капська, В.Курбатов, Є.Мастюкова та ін.), констатують, що родина, яка виховує дитину з особливими потребами, має певні проблеми, пов'язані з її народженням. Для таких сімей характерними є явища дезадаптації, психологічні проблеми, матеріальні труднощі, соціальна ізоляція, брак інформації щодо перспектив розвитку дитини, часто виникають непорозуміння між подружжям та ін. [4]

Наукові праці вітчизняних і зарубіжних дослідників визначають зміст психолого-педагогічної роботи з такою сім'єю, а саме: вивчення соціально-психологічного стану родини; проведення психологічного консультування батьків з особистісних проблем; діагностична допомога родині; здійснення психолого-педагогічної корекційної роботи; допомога батькам у побутовій реабілітації дітей (навчання елементів самообслуговування та норм елементарної поведінки в різних мікросоціумах); організація консультацій з психолого-педагогічних питань; прогнозування та планування педагогічної допомоги, визначення перспектив розвитку дитини; допомога в організації культурно-дозвілєвої діяльності; у здійсненні профорієнтаційної роботи серед молодих людей з особливими потребами; запобігання явищам дезадаптації у сімейному середовищі дитини з особливими потребами; формування у суспільстві адекватного позитивного ставлення до людей з особливими потребами та їхніх сімей. Ці проблеми потребують комплексного вирішення, спільної взаємодії психологів, соціальних педагогів, реабілітологів, тощо. [3]

На сучасному етапі важливого значення набуває сприйняття сім'ї як цілісності, що потребує спрямування роботи не тільки на реабілітацію дитини, але й на підвищення рівня адаптації батьків до життєвих умов, пов'язаних з вихованням дитини з особливими потребами. Залежно від низки обставин, у тому числі й ступеню адаптованості членів родини до проблем інвалідності дитини, сім'я може сприяти або гальмувати процес її реабілітації. Адаптація

родини, ускладнених інвалідністю дитини, – це процес пристосування сім'ї до нового способу життя, нових соціальних ролей, до низки проблем і життєвих змін. Саме сприйняття людей з особливими потребами у суспільстві передусім визначає успішність чи неуспішність адаптації батьків. Тому першою засадою роботи з батьками дітей з особливими потребами є обов'язкове врахування специфіки явища дезадаптації батьків дітей з особливими потребами. [1]

Особистісно орієнтований і комплексний підхід в роботі з цією категорією визначаються орієнтацією на активізацію внутрішнього потенціалу батьків. Сутність особистісно орієнтованого підходу полягає у забезпеченні умов для формування суб'єктності особистості через включення її як суб'єкта у діяльність і надання їй права вибору. Комплексність забезпечується використанням різноманітних форм і методів роботи, що охоплюють соціально-психологічний, психолого-педагогічний та інші аспекти допомоги сім'ям і здійснюється через вирішення низки завдань: компетентної діагностики проблем батьків; визначення та впровадження конкретних шляхів, спрямованих на подолання існуючої проблеми; забезпечення позитивної динаміки процесу адаптації батьків.

В організації освітнього процесу має застосовуватись комплексний підхід – у роботі з сім'ями беруть участь різні спеціалісти навчального закладу: практичний психолог, соціальний педагог, дефектолог, логопед, педагоги закладу освіти. Система корекційно-реабілітаційної допомоги дітям із ООП містить такий важливий напрямок, як консультативно-методична підтримка батьків, залучення їх до роботи в команді.

Завдання спільної діяльності закладу дошкільної освіти та сім'ї полягають у:

- вивченні можливостей батьків кожної дитини із ООП щодо виховання дитини;
- активізації діяльності батьків з підготовки дітей до навчання у школі в умовах сім'ї;
- озброєнні батьків знаннями та вміннями щодо проведення корекційно-розвивальної роботи в умовах сім'ї;
- навчанні батьків способів взаємодії та спілкування зі своєю дитиною;
- залученні батьків до практичної діяльності педагогічного колективу закладу з корекційно - розвивальної роботи;
- наданні індивідуальної допомоги батькам у процесі корекційно -розвивальної роботи;
- формуванні в батьків адекватного ставлення до захворювання дитини, її лікування та виховання.

Важливо враховувати принцип партнерства, коли педагог сприймає батьків не як об'єкт свого впливу, а як рівноправних партнерів у вихованні дитини, проведенні з нею корекційної роботи. Завдяки цьому долаються дистанція між учасниками освітнього процесу і недовіра, яка часто виникає у батьків до спеціалістів, вони починають прагнути підтримки, допомоги, виконують їх поради.

Процес психолого-педагогічної роботи з батьками дітей з особливими потребами включає планування діяльності, реалізацію поставлених завдань, прогнозування наслідків та моніторинг. [3] Обов'язковим є отримання батьками широкого спектра послуг аби надати їм можливість стати компетентними та:

- допомогти сформувати адекватні взаємини між батьками, іншими членами сім'ї та дитиною;
 - навчити краще розуміти внутрішній стан дітей та стати компетентними захисниками їхніх прав та інтересів;
 - допомогти дорослим створити комфортну для такої дитини сімейну атмосферу;
 - розширити інформованість батьків про потенційні можливості дитини, її перспективи у різних аспектах життя;
 - створити умови для активної участі батьків у вихованні та навчанні дитини;
 - навчити батьків прийомам організації навчальної діяльності дитини;
 - спонукати до розвитку активної громадянської позиції, сприяти створенню батьківських організацій
 - підвищити рівень психічного здоров'я самих батьків.
- Тому можна виділити такі напрямки у роботі з сім'ями:
- залучення батьків до корекційно-виховного процесу – переконання батьків, що їхня дитина потребує спеціальної допомоги, додаткової уваги, особливого підходу;
 - формування віри, що лише за допомогою родини вона зможе подолати труднощі у розвитку;
 - формування задоволеності батьків процесом розвитку дитини – показ досягнень у розвитку дитини, навіть мінімальних;
 - розкриття перед батьками творчих підходів до навчання та виховання дитини – формування певних знань і вмінь;
 - навчання батьків корекційним прийомам роботи з дитиною вдома.

У системі комплексної роботи закладу робота з батьками проводиться як фронтально, так і індивідуально. Індивідуальне консультування має велике значення для роботи з батьками, оскільки дає змогу реалізувати диференційований підхід. Одним із завдань індивідуального консультування є навчання батьків способам співпраці з дитиною (ігри, читання, спілкування), не буде ефективною, якщо у ній не братимуть участь члени сім'ї.

Під час індивідуальної роботи застосовують:

- повідомлення про результати психолого-педагогічного обстеження дитини, особливості її розвитку, розкриття її сильних і слабких сторін;
- показ прийомів корекційної роботи з дитиною;
- інформування про успіхи дитини та ті проблеми, на які слід звернути увагу вдома;
- інформування батьків про різні аспекти розвитку і навчання дитини.

Групова форма роботи з батьками дітей з особливими потребами включає методи: лекції, семінари із залученням фахівців різного профілю (психологів, лікарів, юристів), соціально-психологічні тренінги; роботу консультантів; організацію сімейних свят, вечорів, груп само- та взаємодопомоги; інформаційно-методичні виставки; дні відкритих дверей; спільний перегляд відеоматеріалів з певної проблеми, організація клубів вихідного дня, тощо.

Роботу з батьками доцільно вибудовувати поетапно і починати не з традиційних зборів, а з дня відкритих дверей. Адже якщо батьки знають про те, що у навчальному закладі є вчитель-логопед, вчитель-дефектолог, соціальний педагог, практичний психолог, вони не завжди уявляють, чим займаються ці спеціалісти. Останні також мають ознайомити батьків із цілями і завданнями різних занять (логопедичних, психологічних, занять з вчителем-дефектологом), методами роботи з дітьми, проінформувати про

особливості поведінки дитини, які можуть супроводжувати корекційну роботу. Спеціалісти мають намагатися зруйнувати ілюзію, досить поширену серед батьків, про можливість магічного, «чарівного» розв'язання всіх проблем розвитку і навчання дитини лише внаслідок відвідування нею корекційних занять.

Необхідно сформувати адекватні очікування батьків, наголосити, що які б позитивні зміни у розвитку не відбувалися на заняттях зі спеціалістами, вони стануть корисними для дитини лише за умови їх перенесення в реальну життєву ситуацію. Жодна позитивна динаміка у процесі корекційного впливу не досягне запланованого ефекту, якщо зміни у психічному розвитку не знаходять розуміння, відгуку, оцінки батьків, якщо близькі дорослі не бачитимуть сенсу цих змін.

Різноманітність методів психологічної роботи має забезпечити комплексну підтримку родин, можливість індивідуального розв'язання проблем батьків, які виховують дитину з особливими потребами та спрямовуватись на підвищення рівня активності батьків, надання інформації з питань реабілітації дитини, її навчання і виховання, підвищення мотивації щодо участі у суспільному житті, збільшення кола їхнього спілкування; на допомогу в налагодженні адекватних взаємостосунків з дитиною та на підвищення реабілітаційного потенціалу батьків. Бо сутність психолого-педагогічної роботи з батьками дітей з особливими потребами полягає в організації взаємодії між фахівцями і батьками на певних засадах і принципах, спрямованої на підвищення рівня адаптації батьків до життєвих умов, ускладнених інвалідністю дитини. Реабілітація, соціалізація і навчання дитини з особливими потребами здійснюється завдяки допомозі найближчого оточення. Саме завдяки освідченості батьків, їх готовності та рішучості досягти максимально позитивних результатів, вдається подолати надзвичайно важкі ступені хвороби дітей і досягти їх успішної інтеграції в середовище однолітків.

Використані джерела

1. Інклюзивне навчання: організаційне, змістове та методичне забезпечення : навчально-методичний посібник / кол. авторів; за заг. ред. С.П.Миронової. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка.
2. Обухівська А. Психологу про дітей з особливими потребами у загальноосвітній школі / Антоніна Обухівська, Тамара Ілляшенко, Тамара Жук. – К.: Редакція загальнопед. газет, 2012. – 128 с.
3. Романовська Д. Д. Психологічний супровід процесу інтеграції у суспільство дітей з особливими потребами / Д.Д.Романовська // Психологічний та соціально-педагогічний супровід навчання і виховання «особливої дитини» у школі: Метод. посібник / за ред. Д.Д.Романовської, С.І.Собкової. – Чернівці: Технодрук, 2009. – С. 104-109.
4. Як зробити школу інклюзивною. Досвід проектної діяльності: Методичний посібник / Канадсько-український проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими освітніми потребами в країні // Уклад. С.Єфімова. – К: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2012. – 152.
5. <https://inklyuzivna-osvita.webnode.com.ua/batki-ta-inklyuzivna-osvitu/>